

תורה אחת ומשפט אחד

תורה אחת ומשפט אחד יהיה לכם ולגר הגר אתכם: (במדבר טו ז).

אליהו רבה (איש שלום) פרשה כז

חרדו וישבו באבל, שנאמר: "ויתאבלו העם מאד" (במדבר יד לט). מיכן אמרו: ² "כל המנודה יום אחד מלמטה, אעפ"י שהתירו לו, אין לו התיר מלמעלה עד שלשה ימים. כל המנודה שלשה ימים מלמטה, אף על פי שהתירו לו, אין לו התיר מלמעלה עד שלשה ימים. כל המנודה שבעת ימים מלמטה, אף על פי שהתירו לו, אין לו התיר מלמעלה עד שלשים יום. וכל המנודה שלשים יום מלמטה, אעפ"י שהתירו לו, אין לו התיר מלמעלה לעולם ולעולמי עולמים. לכך נאמר: "ויתאבלו העם מאד".³ באותה שעה אמר לו הקב"ה: משה, לך ורצה אותן עניינים שכבר יצא לבם מעליהם. אמר לפניו: ריבונו של עולם, במה אֶרְצֶם? אמר לו: לך ורצם בדברי תורה – כי תבואו אל ארץ מושבותיכם אשר אני נותן לכם: ועשיתם אשה לה'... והקריב המקריב קרבנו לה' וגו' (במדבר טו א-ד).⁴ באותה שעה היתה מריבה בין ישראל לגרים.⁵ אמר לו הקב"ה למשה: משה, למה עשו מריבה אלו עם אלו? אמר לפניו: ריבונו של עולם, אתה יודע. אמר לו: ולא כך אמרתי לך? "הקהל חוקה אחת לכם ולגר וגו' תורה אחת ומשפט אחד יהיה לכם ולגר הגר אתכם" (במדבר טו ז).⁶

רמב"ן במדבר פרק כג פסוק ט

¹ ובפסוק אחד לפניו: "הקהל חקה אחת לכם ולגר הגר חקת עולם לדורותיכם ככם פגר יהיה לפני ה'". ובהמשך הפרק בפסוק כט: "האֶזְרַח בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִגְרֵי הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם תּוֹרַת אַחַת יְהִיֶה לָכֶם לַעֲשֹׂה בְשִׁגְגָה". חוקה, אחת, תורה אחת, משפט אחד וכולם בהקשר עם הגר וכולם בפרק אחד. אך אין זו הפעם הראשונה. כבר קדמו לפסוקים שבפרשתנו, הפסוק בשמות יב מט: "תורה אחת יהיה לאֶזְרַח וְלִגְרֵי הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם" והפסוק בויקרא ז ז: "כַּחֲטָאת פְּאֶשֶׁם תּוֹרַת אַחַת לָהֶם הִפְהִן אֲשֶׁר יִכְפֹּר בּוֹ לֹ הִיָּה". וגם "משפט אחד" מופיע כבר בספר ויקרא כד כב: "משפט אחד יהיה לכם פגר כאֶזְרַח יְהִיֶה כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם". וכל אחד מהם נאמר בהקשר ספציפי: מצוות הפסח (שמות יב), תורת האשם (ויקרא ז) ודיני נזיקין (ויקרא כד, "עין תחת עין"). גם הפסוקים בפרשתנו הם בהקשר לדיני קרבן שלמים וחטאת. אך בדומה לכללי יסוד אחרים בתורה, דוגמת "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" (ראה דברינו בנושא זה בפרשת אחרי מות), ההקשר הספציפי אינו מכחיש מכווחו של התוקף הכללי. גם ריבוי המקרים עצמו: פסח, קרבנות, כפרה ודיני נזיקין – יכול להצביע על משמעות רחבה וכוללת יותר. אך לפני שאנו נסחפים בגישה פורליסטית של ימינו: תורה אחת ומשפט אחד לאזרח ולגר (לגר, גימ"ל וזי"ן מתחלפות?), נראה מה אומרים המדרשים.

² מהו "מכאן אמרו"? לשון המדרש מרמזת כאילו הוא עומד לצטט מקור אמוראי (תלמוד) או אפילו תנאי (משנה, תוספתא, ברייתא), בעניין כל המנודה מלמטה מנודה מלמעלה, אבל לא מצאנו מקור כזה והמאיר עינינו יבורך. מקבילה למדרש אליהו רבה זה נמצאת בילקוט שמעוני בפרשתנו רמז תשמ"ה, אלא שהוא העתיק, כנראה, מאליהו רבה שהבאנו וגם שם לא הביאו מפרשי הילקוט מקור. עכ"פ, ראה הנוסח שבילקוט שמעוני (שמעוני יותר בארון הספרים) והשווה עם נוסח אליהו רבה שהבאנו.

³ אם מנודה לשלמים יום אין לו התרה עולמית (שזה עצמו קצת קשה שהרי סתם נידוי הוא לשלמים יום ואח"כ המנודה חוזר למקומו, ראה בראשית רבה לג ג בסיפור על ר' חייא שרבי יהודה הנשיא נזף בו וכל המקרים בגמרא מועד קטן טז ע"א. ואולי יש הבדל בין נזיפה לנידוי), מה יגידו אלה שננזפו ונתנדו לארבעים שנה? וגם משה רבם מתרחק מהם! ראה מדרש אגדה (בובר) שמות פרק לג: "שכין שראה משה את ישראל שהם מנודים למקום, מיד ריחק עצמו מהם, למה שהמנודה לרב מנודה לתלמיד". ואכן יום חטא המרגלים, תשעה באב, הוקבע כבכיה לדורות: "ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו - אמר רבה אמר רבי יוחנן: אותו היום [ערב] תשעה באב היה, אמר הקב"ה: הן בכו בכיה של חנם, ואני אקבע להם בכיה לדורות" (סוטה לה ע"א).

⁴ בדברינו [החצי השני של הפרשה](#) בפרשה זו בשנת תשס"א, עמדנו על טבעו הכללי של פרק טו שבא לאחר הנפילה של חטא המרגלים וההתרחקות מארץ ישראל למשך שנות דור ואשר פותח במלים: "כי תבואו אל ארץ מושבותיכם אשר אני נותן לכם". הראינו שם שהמצוות הנדונות בפרק זה יש בהם מעין נחמה והבטחה שעתידה כוס הייסורים והנדודים להתמצות ועתידיים בני ישראל להיכנס לארץ המובטחת ולקיים מצוות התלויות (ושאינן תלויות) בה. וסיימנו דברינו שם ("מים אחרונים") באזכור מדרש אליהו רבה זה שהולך צעד נוסף ומקשר את כל העניין גם לכלל "תורה אחת ומשפט אחד" שמופיע גם הוא בפרק טו. והבטחנו (בלי נדר) שבע"ה נשוב ונדון באופן יותר ממוקד בכלל חשוב זה. והנה הגיע יום הפירעון.

⁵ הניסיון נחם את עם ישראל לא סתם בדברי תורה, אלא במצוות שקשורות לכניסה לארץ שלגרים אין נחלה בה (שכן נתחלקה ארץ ישראל ליוצאי מצרים, בבא בתרא קיז) וגם נאמרו בלשון "דבר אל בני ישראל" (ראה ספרי נשא לט: "דיבר לישראל ומעשה בכל אדם, צריך להביא מן הגרים" ובמכילתא בא פרשה י: "לפי שהוא מעשה בישראל, צריך להביא את הגרים") גורמת למריבה בין הגרים (הערב רב?) ובין בני ישראל. הניסיון לפייס את העם הפגוע, כמנודה, בעקבות חטא המרגלים, הופך למריבה פנימית.

⁶ המדרש הולך אמנם צעד צעד והסיום בפסוק שלנו "תורה אחת ומשפט אחד יהיה לכם" מכוון על תרעומת הגרים שחשבו שנדחו מהתורה, אבל אי אפשר להימנע מראיית המהלך הכולל של המדרש שמתחיל בחטא המרגלים ומגיע ליחס לגרים. מה הקשר? בני ישראל והגרים (הערב רב) האשימו זה את זה באחריות לסירוב לעלות לארץ שבעקבותיו בא עונש ארבעים שנות נדודים במדבר. (אולי גם באחריות לחטא העגל).

כי מראש צורים אראנו - ... אמר מראש צורים ומן הגבעות אני מביט ורואה אותו כי ישכון לבדו, ואין עמו גוי אחר שיחשב הוא אליו, כמו שיתקבצו עמים רבים ואומות שונות להיות מחנה אחת. אבל אלו, כולם תורה אחת ומשפט אחד להם וגוי אחד הם, וישכון בדד בשם יעקב וישראל.⁷

מכילתא דרבי ישמעאל בא - מס' דפסחא בא פרשה טו ד"ה תורה אחת

"תורה אחת יהיה לאזרח" - למה נאמר? והלא כבר נאמר "והיה כאזרח הארץ". ומה תלמוד לומר "תורה אחת יהיה לאזרח"? לפי שהוא אומר: "וכי יגור אתך גר ועשה פסח" - אין לי אלא פסח שהשוה בו את הגר לאזרח, שאר כל מצות שבתורה מניין? תלמוד לומר: "תורה אחת יהיה לאזרח ולגר" - בא הכתוב והשוה את הגר לאזרח בכל מצות שבתורה.⁸

ספרי במדבר פסקא קיב

"תורה אחת יהיה לכם" - ליחיד ולנשיא ולמשיח.⁹ שהיה בדין, הואיל וצבור מביא קרבן על כל המצות ומביא קרבן על ע"ז, [אף] משיח מביא קרבן על כל המצות ומביא קרבן על ע"ז ... ועוד קל וחומר: ומה אם במקום שאין הצבור מביא פר, משיח מביא פר, כאן שהצבור מביא פר אינו דין שיהא המשיח מביא פר? תלמוד לומר: "תורה אחת יהיה לכם" - ליחיד ולנשיא ולמשיח.¹⁰

במדבר רבה פרשה יג סימן סימנים טו טז

"מזרק אחד כסף" - כנגד התורה המשולה בין, שנאמר: "ושתו בין מסכת" (משלי ט ה), ולפי שדרך היין לשתות במזרק, כמו שאתה אומר: "השותים במזרקי יין" (עמוס ו ו), לכך הביא מזרק. "שבעים שקל בשקל הקדש" - למה? כשם שיין חשבונו שבעים, כך יש שבעים פנים בתורה. למה נאמר בקערה "אחת"? כנגד התורה הצריכה להיות אחת. כמו שאתה אומר: "תורה אחת ומשפט אחד יהיה לכם" (במדבר טו טז). למה נאמר

⁷ ראה המשך דבריו של רמב"ן שם בפרשת בלק המדגישים את גישת "הבדידות הזוהרת" של עם ישראל. (ראה דברינו [עם לבדו ישכון?](#) בפרשת בלק): "כאשר אני רואה אותו עתה שוכן לבדו, כן ישכון לעולמים בטח בדד עין יעקב, והוא יהיה לראש לעולם ואין אומה שתתגבר עליו, ולא שיטפל הוא אליהם". אבל לא בפרשת בלק וברכות בלעם עסקינן. מה שחשוב לנושא שלנו הוא שאצל רמב"ן "תורה אחת ומשפט אחד" הוא לא בכיוון של פתיחות כי אם הסתגרות. לא עם הפנים החוצה כלפי מי שבא להסתפח לעם ישראל ולהרחיב מעגליו, כי אם כלפי פנים לחיזוק אלה שבתוך הבית ואולי מלכסנים מבט החוצה. ברור שפירוש רמב"ן זה, שהוא בפרשת בלק, לא בא לבאר את הפסוק שלנו, אלא את דברי בלעם: "כי מראש צרים אָרְאָנוּ וּמִגְבְּעוֹת אֲשׁוּרָנוּ הֵן עִם לְבָדָד יִשְׁכֵּן וּבְגוֹיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב". אבל ההשלכות של גישתו הלאומית-בדלנית, שדומני מאפיינת את רמב"ן, היא בלתי נמנעת. ראה גם את שיטת רמב"ן בביאור ל"כי גרים הייתם בארץ מצרים" (שמות כב כ) שמצמצם מאד היכן שאחרים הרחיבו ופירשו שעם ישראל עצמו עבר תהליך גיור בין יציאת מצרים ומעמד הר סיני. ראה דברינו [כולנו גרים](#) לחג השבועות. אבל רמב"ן חולק ומצמצם את משמעות האיסור לגר לא תלחצנו לגרות הפיסית. ואולי מגישה זו מקור המריבה בין הגרים וישראל? אולי בשעת נפילה מסתגרים עוד יותר ומחפשים אשם קרוב?

⁸ מכילתא זו היא בפרשת בא, על הפסוק הראשון בתורה בו מוזכר הביטוי תורה אחת, שמות יב מט: "תורה אחת יהיה לאזרח ולגר הגר בתוךכם". ברור שמדובר כאן בגר צדק "שמל וטבל" שרק הוא יכול להצטרף לקרבן הפסח (הדיון בהבדלים בין גר צדק וגר תושב (גר שער בלשון הרמב"ן ואבן עזרא) שמקבל על עצמו רק שבע מצוות בני נח ושלא לעבוד עבודה זרה, הוא מעבר לדברינו הפעם ובע"ה נרחיב בו בפעם אחרת). הפסוק והעניין מדברים לכאורה רק על מצוות הפסח, אבל המדרש משתמש בלשון "תורה אחת" ובחזרה הכפולה של "כאזרח יהיה", על מנת להבהיר לנו שמדובר כאן בכלל המצוות, בהשוואה כוללת של הגר כיהודי לכל דבר ועניין. וכן הוא בספרי במדבר פסקא קט בפרשתנו: "תורה אחת ומשפט אחד יהיה לכם ולגר הגר אתכם, בא הכתוב והשוה את הגר לאזרח בכל מצות שבתורה". גם אצלנו, מדובר לכאורה במצווה ספציפית של דיני קורבנות (שעליה יכולנו כבר ללמוד מהפסוק הראשון בספר ויקרא "אדם כי יקריב מכם קרבן", ראה המדרשים והפרשנים שם). אלא שהמדרש מרחיב את "תורה אחת" להשוואת הגר לאזרח לכל מצוות שבתורה. מה כאן החידוש? לנו הדברים נראים פשוטים, מי שבא והתגייר הרי הוא שווה ליהודי מבטן ומלידה לכל דבר ועניין. כך הורגלנו לחשוב. אך באמת מי אמר זאת? מדוע זה כל כך מובן מאליו שאדם מחליף אומה ודת ומיד מתקבל כשווה בין שווים? (האם עמים אחרים גם נהגו ונוהגים בימינו כך?). ראה שוב דברי רמב"ן לעיל. שמא באמת לא נתנה התורה אלא ליוצאי מצרים ולצאצאים הביולוגיים של האבות? שמא באמת אין לנו עניין בקליטת נכרים לשורותינו ("קשים גרים לישראל כספחת", יבמות מז ע"ב)? באה התורה ומחדשת את הדין של גר צדק שמצטרף באופן מלא לעם היהודי. אז אולי מכאן מקור הריב? איתנו, בני אברהם יצחק ויעקב מדקדקים כחוט השערה ופה בא משהו שכל ימיו עבד עבודה זרה ולא סבל בגלות מצרים וכבר הוא יהודי לכל דבר ועניין? אולי בגללו באה עלינו כל הצרה הזו?

⁹ כהן המשיח. מדרש זה מתייחס לפסוק השלישי בפרקנו (ראה הערה 1 לעיל), פסוק כט: "האזרח בגני ישראל ולגר הגר בתוךכם תורה אחת יהיה לכם לעשה בשגנה", בפרט לדין העושה בשגנה.

¹⁰ גלשונו לראש לצד ההלכתי, לדין המיוחד של שגגת עבודה זרה, איזה קרבן מביאים, נושא שכבר דנו בו בדברינו [וכי תשגו](#) בפרשה זו. ראה מסכת יבמות ט ע"א שם אולי הדברים ברורים יותר. מה שחשוב לענייננו כאן הוא השוואת דין האדם הפשוט (היחיד), נשיא וכהן משיח. לכולם אותו הדין בשל הכלל "תורה אחת יהיה לכם". כקטון כגדול כולם שווים. מי שונה? למי יש דין מיוחד? לציבור בכללותו. ציבור שלם שהלך ועבד עבודה זרה, ראה רמב"ן שהבאנו בדברינו [וכי תשגו](#) שמדבר על ציבור שוגג בהיסטוריה של עם ישראל. האם גם זה מתקשר לחטא המרגלים שהיה של ציבור שלם?

במזרק "אחד"? שדברי תורה שבכתב ודברי תורה שבע"פ כולם נתנו מרועה אחד. כולם אל אחד אמרן למשה מסיני.¹¹

מסכת שבת דף לא עמוד א

תנו רבנן: מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי, אמר לו: כמה תורות יש לך? אמר לו: שתיים, תורה שבכתב ותורה שבעל פה. אמר לו: שבכתב - אני מאמינך, ושבעל פה - איני מאמינך. גיירני על מנת שתלמדני תורה שבכתב. גער בו והוציאו בנוזיפה. בא לפני הלל - גייריה, יומא קמא אמר ליה: אי"ב ג"ד, למחר אפיך ליה. אמר ליה: והא אתמול לא אמרת לי הכי? אמר לו: לאו עלי דידי קא סמכת? דעל פה נמי סמוך עלי!¹²

ספרא בחוקותי פרשה ב ד"ה פרק ח

"אלה החוקים והמשפטים והתורות" - החוקים אילו המדרשות, והמשפטים אילו הדינים, והתורות מלמד ששתי תורות ניתנו להם לישראל אחד בכתב ואחד בעל פה. אמר ר"ע: וכי שתי תורות היו להם לישראל? והלא תורות הרבה ניתנו להם לישראל: זאת תורת העולה, זאת תורת המנחה, זאת תורת האשם, זאת תורת זבח השלמים זאת התורה אדם כי ימות באהל.

"אשר נתן ה' בינו ובין בני ישראל" - זכה משה ליעשות שליח בין ישראל לאביהם שבשמים, בהר סיני ביד משה, מלמד שניתנה התורה הלכותיה ודקדוקיה ופירושה ע"י משה מסיני.¹³

מסכתות קטנות מסכת אבות דרבי נתן נוסחא א פרק לג ד"ה עשרה דורות

"עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרת מצותי ותורותי" (בראשית כו ה). תורה אחת אין כתיב כאן, אלא תורות הרבה.¹⁴

¹¹ חזרנו למדרש אגדה ולמוטיב של "תורה אחת", הפעם לא מכיוון היחס לגרים, אלא מכיוון פניה הפנימיים של התורה עצמה: "שבעים פנים לתורה" מול "תורה אחת". ראה מסכת סופרים הוספה ב פרק א הלכה ח: "מעשה בתלמי המלך שכתבו לו שבעים ושנים זקנים כל התורה, והסכימה דעתן לדעת אחת, וכתבו לו, תורה אחת כל אחד בפני עצמו, שבעים ושתיים תורות". שבעים ושתיים תורות, שבעים פנים לכל אחת. שבעים ושבעים ושתיים הוא מספר גבוה כל כך שאינו "מאיים". ברור שהוא בתחום הפירוש והמדרש. אך בין שבעים ובין אחד מבצבץ מספר לכאורה "מסוכן" שניים: תורה שבכתב ותורה בע"פ. האם זה סותר את "תורה אחת"? שים לב איך הדרשן פותח ב"מזרק אחד" ומסיים בו. נראה שדרשה זו עצמה אין לה קיום אלא בזכות שבעים פנים לתורה.

¹² על מחלוקת בית שמאי ובית הלל "עד שנעשו כשתי תורות" נאמרו דברים קשים מאד. ראה סנהדרין פח ע"ב: "משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שמשו כל צרכן - רבו מחלוקת בישראל, ונעשית תורה כשתי תורות" וזה נושא שצריכים לדון בו בנפרד. כמקדמה, ראה יבמות טו ע"ב, שבת יז ע"א, ירושלמי שבת פרק א הלכה ד ואכמ"ל. גם כאן אין שמאי והלל מסכימים לגבי הגישה לגר שמבקש לקבל על עצמו רק תורה אחת, זו שבכתב. שמאי מתנגד, אם בגלל המלחמה בקראים שמאמינים רק בתורה שבכתב, אם מהטעם ש"גר שקיבל עליו כל דברי תורה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו. ר' יוסה בי ר' יהודה אומר: אפילו דבר קטן מדקדוקי סופרים" (תוספתא דמאי פרק ב הלכה ה). אבל עם כל הבדלי הגישה, על דבר אחד מסכימים שמאי והלל: שיש לנו "שתי תורות" ולא צריך להיבהל מהמונח הזה. ראה ספרי דברים פיסקא שנא: "ותורתך לישראל. מלמד ששתי תורות ניתנו לישראל אחת בפה ואחת בכתב. שאל אגניטוס הגמון את רבן גמליאל, אמר לו: כמה תורות ניתנו לישראל? אמר לו: שתיים, אחת בפה ואחת בכתב". בדורות מאוחרים נראה שקצת "נבהלר" מהרעיון לומר בפירוש "שתי תורות" וראו בזה סתירה מול "תורה אחת". ראה אוצר המדרשים (אייזנשטיין) עמוד ריד כשהוא דורש באופן סימבולי את סולם יעקב: "עסקו בתורה שבכתב ושבע"פ כי זה ראה יעקב בחלומו שנאמר ויקח מאבני (רבים) המקום (בראשית כ"ח "א) והיו לאחדים תחת ראשו, שנאמר ויקח את האבן וכי לא ב' תורות המה ח"ו הס מלהזכיר, רק תורה אחת הנראת כשתיים פנים ואחור, כי דברי חכמים כמשמרות לנטיעה של תורה שבכתב, ואם תקיימו את דברי שתיהן אשר אלו ואלו דברי אלקים חיים אזי תזכו לעלות בסולם אשר ראשו מגיע השמים ומלאכי אלקים עולים ויורדים בו". אבל בדורות הקודמים לא פחדו ולא נמנעו מהביטוי "שתי תורות". ודווקא בקשר עם זרים: נכרי שבא להתגייר וייכוח עם והגמון (נוצרי)?

¹³ שתי תורות? אומר ר' עקיבא, למה לא שלוש, ארבע וכו'. וחמישה מי יודע? חמישה חומשי תורה. ושישה מי יודע? שישה סדרי משנה. שבעה מי יודע? שבעה ספרי תורה (ראה פרשת ויהי בנסוע הארון שקראנו בשבוע שעבר שהיא ספר לעצמו וספר במדבר הוא בעצם שלושה ספרים, שבת קטז ע"א, ויקרא רבה יא ג). עשרים וארבעה מי יודע? כ"ד ספרים, כולל שיר השירים שר' עקיבא הוא שלוחם מלחמתו שלא יוצא מהתנ"ך, מסכת ידים פרק ג משנה ה). וחמישים מי יודע? ושישים? ושמונים? ראה במדבר רבה יח כא פרשת קרח: "שר חמשים - כ"ד ספרים הוסף עליהם "א מן תרי עשר ... ושישה סדרים ותשעה פרקים דתורת כהנים - הרי חמישים. ששים המה מלכות - שישים מסכתות. ושמונים פילגשים - שמונים בתי מדרשות שהיו בירושלים כנגד פתחיה. ועלמות אין מספר - משנה החיצונה". ומי המקור לכולם? אברהם אבי האומה ואב הגרים, כפי שנראה מיד.

¹⁴ הגרים שעשו מריבה עם בני ישראל בעקבות המצוות שנתנו אחרי חטא המרגלים באים הן מכוחו של אברהם ששמר תורות הרבה והן מכוחו של משה "שנעשה שליח בין ישראל לאביהם שבשמים" במעמד הר סיני והוריד "תורה אחת" שנדרשת בפנים רבות ומאירה את פניה למה שבא בגולה בגוונים רבים. גם למי שלא מוכן לקבל, לכתחילה, את התורה שבע"פ. אבל מרגע שהוא נכנס בשעריה: "תורה אחת ומשפט אחד יהיה לכם ולגר הגר אתכם", הן בזכויותיו והן בחובותיו. הפתיחות כלפי חוץ, המתבטאת בעצם קבלת הגרים והכנונות לקיים איתם דו-שיח ואפילו מ"מ לפני הגרות, גם היא תורמת לריבוי התורות, לשבעים הפנים כלפי פנים, שלחלק מהם יש ודאי תרומה של הגרים, בני אברהם, הבאים מן החוץ: יתרו, עובדיה הנביא, רות, שמעיה ואבטליון, אונקלוס, ר' אברהם גר מבעלי התוספות ועוד.

שבת שלום מחלקי המים

מים אחרונים 1: פתחנו במדרש אליהו רבה שמקשר את ענין הגרים - שמוזכרים תמיד בהקשר של "תורה אחת", "משפט אחד" ו"חוקה אחת" על מנת להשוותם עם בני ישראל "האזרח" - עם חטא המרגלים והעונש של ארבעים שנות נדודים במדבר. שאלנו מה הקשר? ולא נתנו תשובה מלאה. אך גלשנו למדרשים הדנים ב"תורה אחת" ו"שתי תורות" וניסינו להראות שגם ענין זה קשור עם גרים ונכרים שבקשר ובדיאלוג איתם, בין מרצון בין קצת מכורח המציאות, עולה השאלה של "תורה אחת" הן כלפי פנים: מבנה התורה, סמכותה והדיונים בבית המדרש פנימה והן כלפי חוץ, ביחס לגר ול"רוחות המנשבות מבחוקן".

מים אחרונים 2: ראה המדרש בפרשת קרח הסמוכה המחבר בין שתי הפרשות: "זאת עשו קחו לכם מחתות ... ותנו בהן אש ושימו עליהם קטורת לפני ה' מחר" - מה ראה [משה] לומר כן? אמר להם: בדרכי הגויים יש טעויות (אלילים) הרבה, נימוסין הרבה וכומרין הרבה, כולן מתקבצין בבת אחת. ואנו אין לנו אלא ה' אחד ותורה אחת ומשפט אחד ומזבח אחד וכהן גדול אחד. ואתם מאתים וחמישים איש מבקשים כהונה גדולה? אף אני רוצה בכך" (במדבר רבה פרשה יח סימן ח).